

Pravda je jedna

Proč máme za to, že pravda je jedna? Proč můžeme, proč musíme s touto „jediností“ pravdy počítat? A jak to můžeme pochopit v souvislosti s tím, že pravdivých soudů, výroků, ba i činů je (může být) mnoho, a různých? Když si takto položíme otázku, máme za sebou první krok k rozpoznání toho, jak chybná, hluboce mylná je myšlenka, že pravda je souhlasem myšlenky (nebo výpovědi) s nějakou určitou skutečností. Pokud platí, že pravda je jedna, muselo by platit, že také skutečnost je jedna. Dobře však víme, že skutečností je mnoho, takže údajně jedna jediná pravda nemůže být ve shodě s mnoha různými skutečnostmi, ale o každé skutečnosti by musela platit zvláštní, odlišná pravda, pokud také ona skutečnost je odlišná od jiných skutečností. To, že ona „jedinost“ pravdy by měla spočívat jen v té „shodě“ (která by musela pochopitelně být v každém konkrétním případě „obsahově“ jiná), nemůže být přijatelné, neboť pak by to znamenalo, že ona jediná „pravda“ je čímsi pouze formálním (vlastně jen abstraktním), neboť se nijak netýká vlastního „obsahu“ údajné „shody“. A jakmile přistoupíme k bližšímu ohledání povahy této údajné „shody“ samé, nutně zjistíme, že se dostáváme do nepřekonatelných potíží, protože nemůžeme žádnou shodu najít ani ověřit (a to ani shodu mezi výrokem a věcí, k níž se výrok vztahuje, ani mezi myšlenkou myslící – cogitatio cogitans – a onou „věcí“, neboť ani výrok, ani myšlení se nepodobá tomu, k čemu poukazují). Jediná shoda, kterou tu lze vidět, je nutně naším aktivním myšlením prostředkována, je to totiž mezi „myšleným“ (cogitatum) a věcí, přičemž ovšem tu „věc“ samu musíme také aktivně myslet, jinak ji prostě „nemáme“ k dispozici (takže lze mluvit jen shodě mezi jednou „myšleným“ a po druhé „myšleným, tedy jen dvojím „myšleným“). V obou případech tu máme dvojí aktivní myšlení a dvojí aktivně myšlené, přičemž ani jedno nemůžeme ztotožnit s „pravdou samou“. Pokoušet se zajistit jednotu „pravdy samé“ oním formálním způsobem by nestačilo, ani kdyby s tím nebyly zmíněné potíže, které ověření „shody“ vlastně vylučují. A tak naše otázka zůstává nadále nezodpověděná, pokud v tomto ohledu tradici na základě kritického zdůvodnění neopustíme.

(Písek, 101002-1.)